

Mapa geològic de les zones urbanes de Catalunya 1:5000: Caracterització geològica sistemàtica de zones urbanes

Miquel Vilà (Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya)
Jornada de Geotècnia i Geologia Urbana
12/05/2017

ÍNDEX

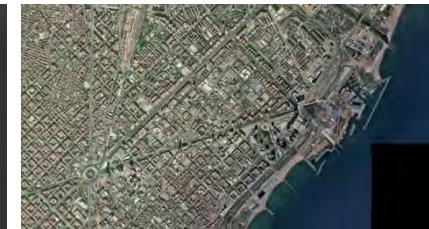
- 1) Introducció: Geologia urbana
- 2) El Mapa geològic de les zones urbanes de Catalunya 1:5000 (MGZUC5M)
- 3) Reflexions: Caracterització geològica sistemàtica de zones urbanes

La configuració del terreny de les zones urbanes canvia permanentment a conseqüència de l'activitat antròpica

Delta del Besòs el 1957

Delta del Besòs el 2016

Malgrat que les zones urbanes cobreixen menys del 1% de la superfície de la Terra, aquest ambients acullen més del 50% de la població i representen els llocs on hi ha una major activitat econòmica.

MODIS. Schneider et al. 2010

Part del nucli urbà de Barcelona

Els perills naturals (pe esllavissades) i les característiques del terreny (pe per la construcció d'infraestructures subterrànies) són tòpics fonamentals que condicionen el desenvolupament de les zones urbanes.

Vessants inestables (Montjuïc-BCN)

Obres ferroviàries (Gran Via-BCN)

En conseqüència, una bona caracterització geològica facilita el desenvolupament i la gestió de les zones urbanes.

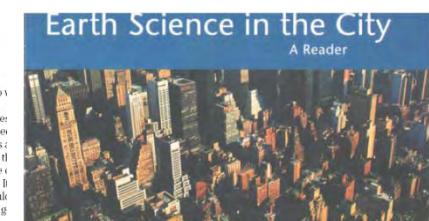
Scientists Call for a Renewed Emphasis on Urban Geology

PAGES 431–432

As a very near sighted child, Michael Wilson studied the world around him and the world close by, including the slate in the cliffs in his neighbourhood in Calgary, Canada, he says. Wilson remembers noticing a volcanic ash layer at age 7 and wondering what it was. "To me, the city has always been a place of wondrous geological discoveries," said Wilson, who recently retired as chair of the

that temporary exposures pop up v least expect them."

Studying urban geology require different outlook, Wilson continues. Interest in geological processes, including landscape phenomena, is likely to want to go away from the city, you can "see things more clearly." It standable. A lot of geologists would stand in the general processes of getting a good look at things."

EOS V.95: 2014

AGU - Heiken et al., 2003

Activitats en què la geologia urbana pot incidir

- 1) Planejament urbanístic
- 2) Gestió de l'espai públic
- 3) Projectes i obres d'equipaments
- 4) Projectes i obres de vials
- 5) Planificació d'infraestructures de transport
- 6) Planificació d'infraestructures de gestió de residus
- 7) Planificació d'infraestructures del cicle de l'aigua
- 8) Planificació d'espais verds
- 9) Mesures de sostenibilitat ambiental
- 10) Previsió i gestió dels recursos miners
- ...

Definició de geologia urbana (Culshaw & Price, 2011-Bull. Eng. Geol. Environ):

The study of the interaction of human and natural processes with the geological environment in urbanized areas, and the resulting impacts, and the provision of the necessary geo-information to enable sustainable development, regeneration and conservation.

Projectes de geologia urbana:

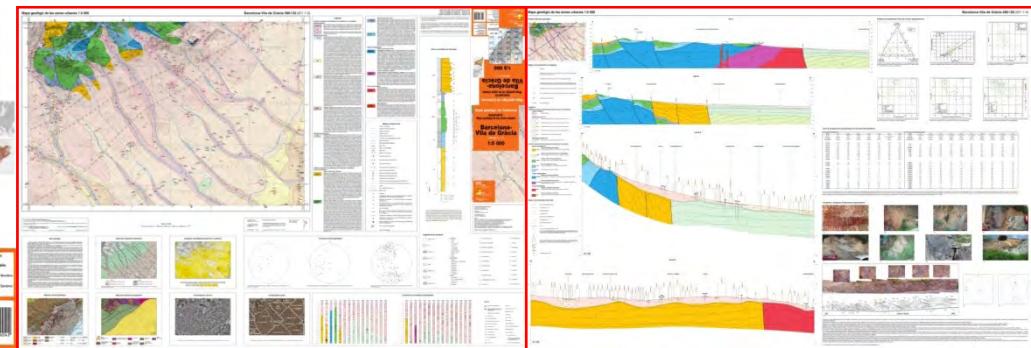
- Per temàtica:** geologia bàsica, geotècnia, riscos, contaminació ambiental, recursos, hidrologia, patrimoni, multidisciplinari.
- Per extensió:** una infraestructura, una parcel·la, una zona urbana individual, les zones urbanes d'un territori.
- Per propòsit:** secundari (ad-hoc com a recurs per un projecte no-geològic), protagonista (la geologia és el leitmotiv del projecte).
- Per resultats:** llibre, mapa, article científic, document tècnic, seminari, sistema d'informació.

Potencials usuaris de geologia urbana:

- Professionals afins a les ciències de la Terra:** geòlegs, enginyers del terreny, hidrogeòlegs, geòlegs de recursos, etc.
- Professionals no-afins a les ciències de la Terra:** arquitectes, enginyers, planificadors, gestors ambientals, economistes, etc.
- Públic general:** ciutadans en general que volen saber a quins riscos estan sotmesos i, en general, com poden afectar les característiques geològiques de l'entorn on viuen en la seva vida quotidiana.

2) MAPA GEOLÒGIC DE LES ZONES URBANES DE CATALUNYA 1:5000 (MGZUC5M)

Objectiu: Caracterització geològica detallada (escala 1:5000), sistemàtica i sintètica de les principals zones urbanes de Catalunya.

Àmbit d'estudi: 131 municipis (capitals de comarca i municipis >10.000 hab)

Superfície d'estudi: ~3.000 km² (Catalunya 32.106 km²)

Superfície cartografiada: ~2.000 km² (AMB 638 km²)

Escala de publicació: 1:5.000

Unitat de treball: Fulls que cobreixen àrees de ~ 8 km² (6-10)

Tall de referència: Cartogràfic ICGC 1:5.000 o particular en zones urbanes aïllades.

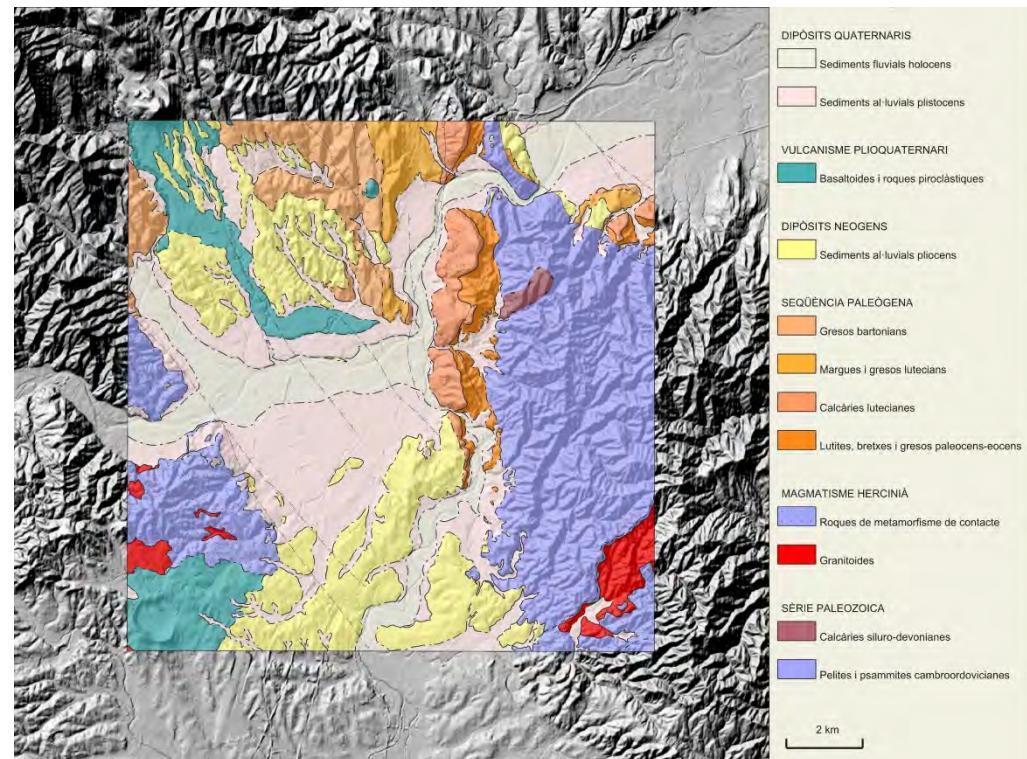
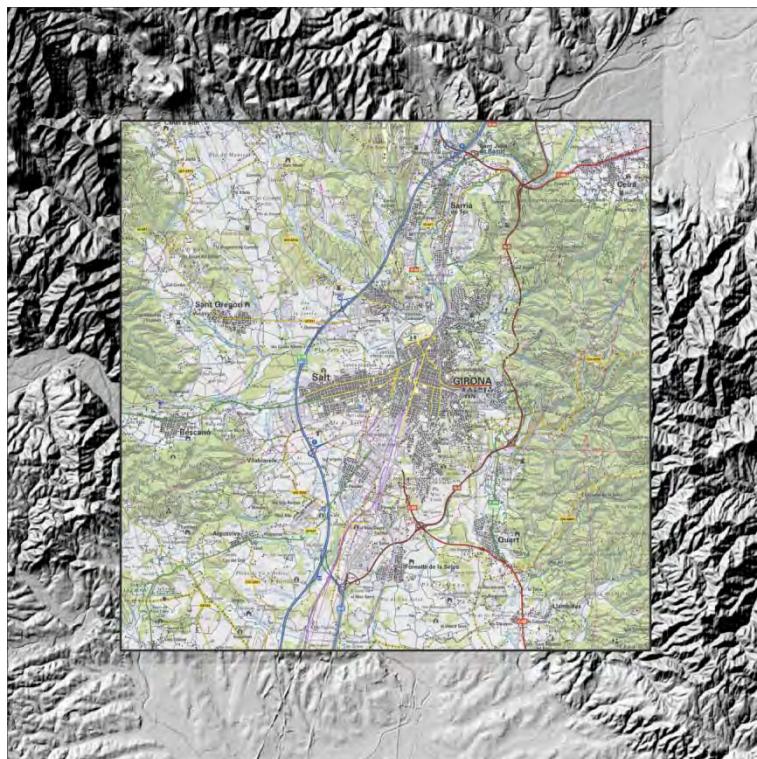
Número de fulls: 260

Indicador d'avenç: Número de fulls publicats.

Entès com: Document de partida per professionals que treballen en el camp dels riscos, l'enginyeria del terreny i altres aspectes geològics que condicionen el desenvolupament d'aquestes zones urbanes.

MAPA GEOLÒGIC DE LES ZONES URBANES DE GIRONA: Exemple representatiu del desenvolupament del MGZUC5M

Algunes característiques geològiques que condicionen el desenvolupament i la sostenibilitat de l'àrea urbana de Girona

Dominis amb una variabilitat litològica important que requereixen estudis geològics i geotècnics de detall

L'alteració de les margues eocenes comporten la construcció d'estructures de retenció robustes per prevenir esllavissades

El sistema fluvial que travessa l'àrea urbana, fortament modificat per l'activitat antròpica, sovint causa inundacions importants

Aigua subterrània associada a nivells de graves quaternàries molt permeables al Pla de Salt

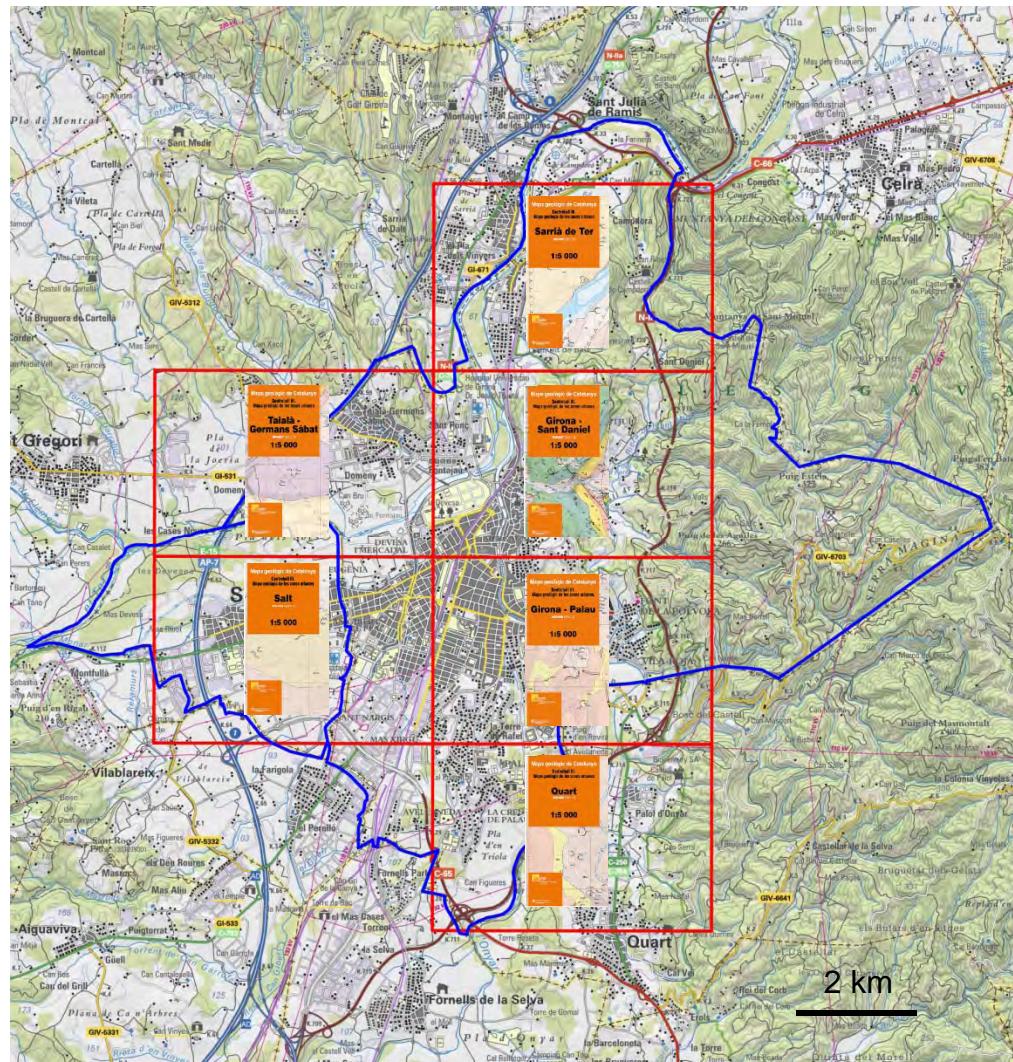

Zones intensament modificades a conseqüència de l'activitat extractiva de les calcàries eocenes del sector oriental

Caigudes de blocs (materials paleozoïcs fortament deformats i fracturats) en talussos de la variant de Sant Daniel

L'àrea urbana de Girona s'ha sectoritzat en 6 fulls

METODOLOGIA

RECOL·LACIÓ DE DADES EXISTENTS

ADQUISICIÓ DE NOVES DADES

ANÀLISI

INTEGRACIÓ

COMPOSICIÓ MGZUC5M (SÍNTESI)

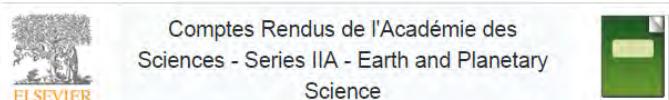

RECOPILACIÓ DE DADES EXISTENTS:

Mapes geològics i documents de l'ICGC (Panell estratigràfic del Paleogen de Samsó, 2000)

Estudis geocientífics
(Sanz-López et al., 1998)

Le Silurien supérieur et le Dévonien inférieur à faciès carbonatés du massif des Gavarres (chaînes cières catalanes, Nord-Est de l'Espagne): stratigraphie et relation structurale avec les séries sous-jacentes

Upper Silurian and Lower Devonian carbonate facies from the Gavarres massif (Catalonian coastal ranges, NE of Spain): stratigraphy and structural relationship with the pre-Silurian units

Estudis i documents tècnics de ‘geologia aplicada’ (Dades d'un sondatge associat a la l'AVE)

Documentació cartogràfica històrica i actual

(Anon, 1809) (Vissir, 2012)

ADQUISICIÓ DE NOVES DADES:

Caracterització d'afloraments

FITXA ESTACIÓ		PROGRAMA GEOLOGIA DE ZONES URBANES DE CATALUNYA				Generalitat de Catalunya Institut Geològic de Catalunya
AUTOR:	ecn	PROJECTE:	06-173/2008.	DATA:	19/11/2008	
CODI ESTACIÓ:	egnGI08_026	COORDENADES UTM:	X: 496911 Y: 4652746 Z: 59	MÉTODE POSICIONAMENT:	Mapa topogràfic a paper. E: 1:5.000	INCERTEZA POSICIONAL: 1 m
FULL MAPA:	305-95	QUALITAT DEL CONTINGUT:	Molt bona	USABILITAT PROXIMITAT:	L'aflorament més proper es troba a més de 100 m	
SITUACIÓ:	C-255, PK 2.2. Al costat de Can Lledó. Pla de Campdoreta. T.M. de Girona	USABILITAT URBA:	Urbanització difusa			
UNITAT GEOLÒGICA:	QPT	SUBUNITAT:	ss	TIPOLÒGIA AFLORAMENT:	Constructió obra en superfície	
AMBIT VALIDEZA:	Tot l'aflorament	DESCRIPCIÓ:	ESQUEMA DE L'ESTRUCTURA DE L'ESTACIÓ			

Estudis geotècnics complementaris

Caracterització de mostres

GEO MAR
Enginyeria del Terreny

ESTUDI PETROGRÀFIC I MINERALÒGIC:
DESCRIPCIÓ DE MOSTRA DE MA

Referència:	1064-09	Mostra:	E_15
Client:	IGC	Sondeig:	Mostra de mà
Situació:	Full 305-98	Profunditat (m):	-
Municipi:	Girona	Longitud (m):	-
		Tipus:	-
Recepció:	12/05/2009	Inici assaig:	12/09/2009
		Final assaig:	16/12/2009

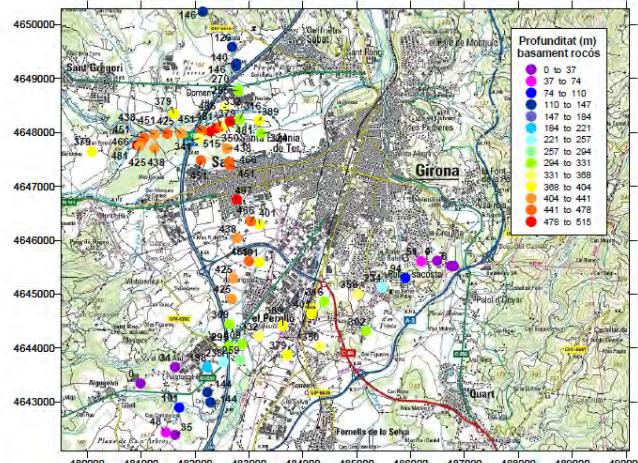
Descripció de mostra de mà

CLASIFICACIÓ (mostre de mà): Calcària nummulítica. Roca sedimentària, carbonatada, de color gris clar a ocre. La mostra està formada per un esquelet de restes fòssils de foraminifères (Nummulites) principalment, juntament amb restes de bivalves, fragments d'equinodermes... L'abundància de bioclastes és molt gran i sovint donen loc a una textura gràsia suportada, unida per una matrís de micrita de gra molt fi. Es tracta d'una mostra homogènia i ben cimentada.

Foto A: Aspecte de la mostra de mà.
Foto B: Detall dels bioclastes resistents a la meteorització.

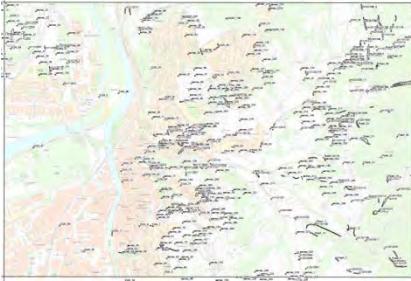
Iconografies

Estudis geofísics complementaris

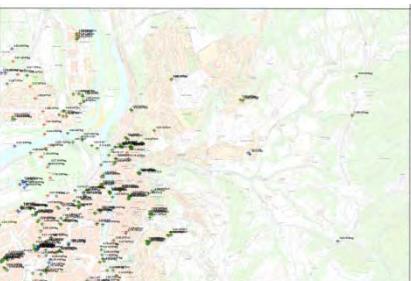

ANÀLISI:

Homogeneïtzació dades d'afloraments, sondatges i mostres

Afloraments

Sondatges

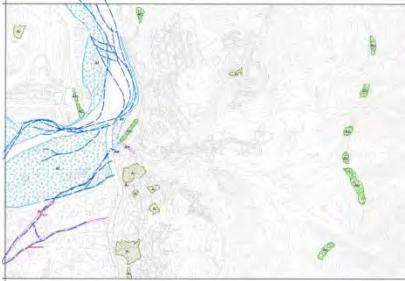
Base de dades

Definició del sistema d'unitats geològiques operatives

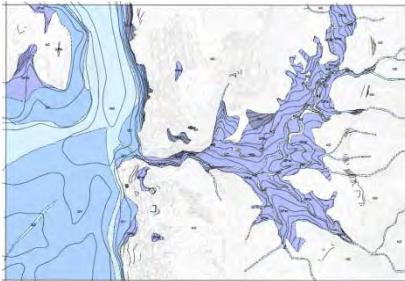
Af	NPlsg
Ai	PElgb
Arr	PEm
Atc	PEcn
Qt0	PEc
Qco	PElg
Qac1	PPElog
Qt1	SDcp
QPac	Orgv

Descripció curta
Litolits
Textura/fàbrica
Fòssils
Característiques geomorfològiques
Distribució dins l'àrea d'estudi
Relacions amb altres unitats
Geometria i estructura
Meteorització
Característiques geotècniques
Us com a recurs
Equivalències
Fàcies-Petrogènesis
Edat

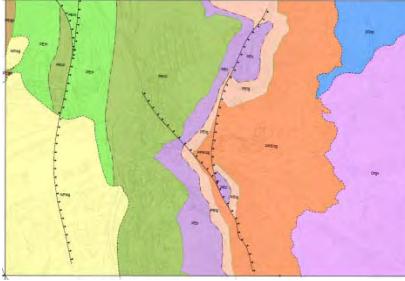
Cartografia geològica

Dipòsits antròpics

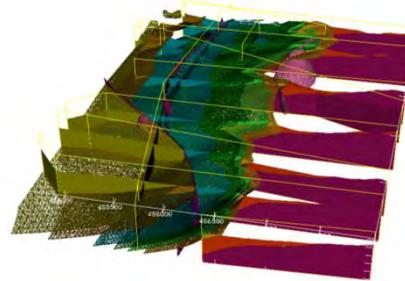

Dipòsits quaternaris

Basament prequaternari

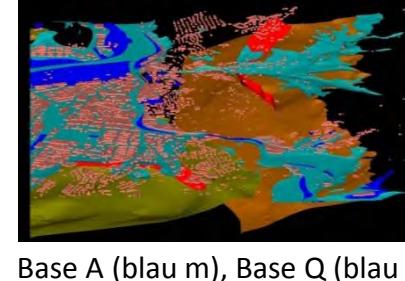
Modelització 3d

Cenozoic

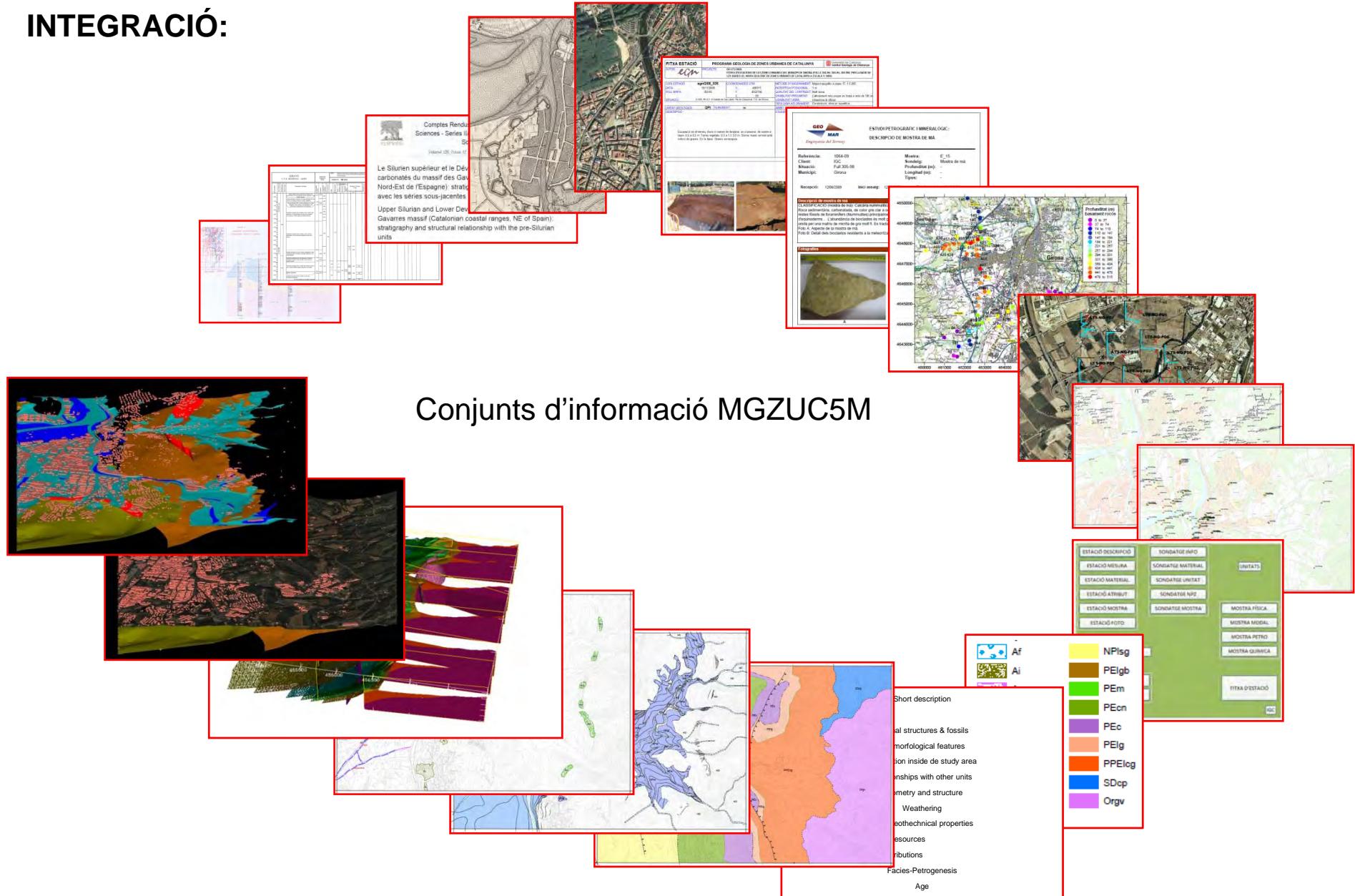
... amb la trama urbana

Base A (blau m), Base Q (blau c)
Base N (groc), Base P (Taronja)

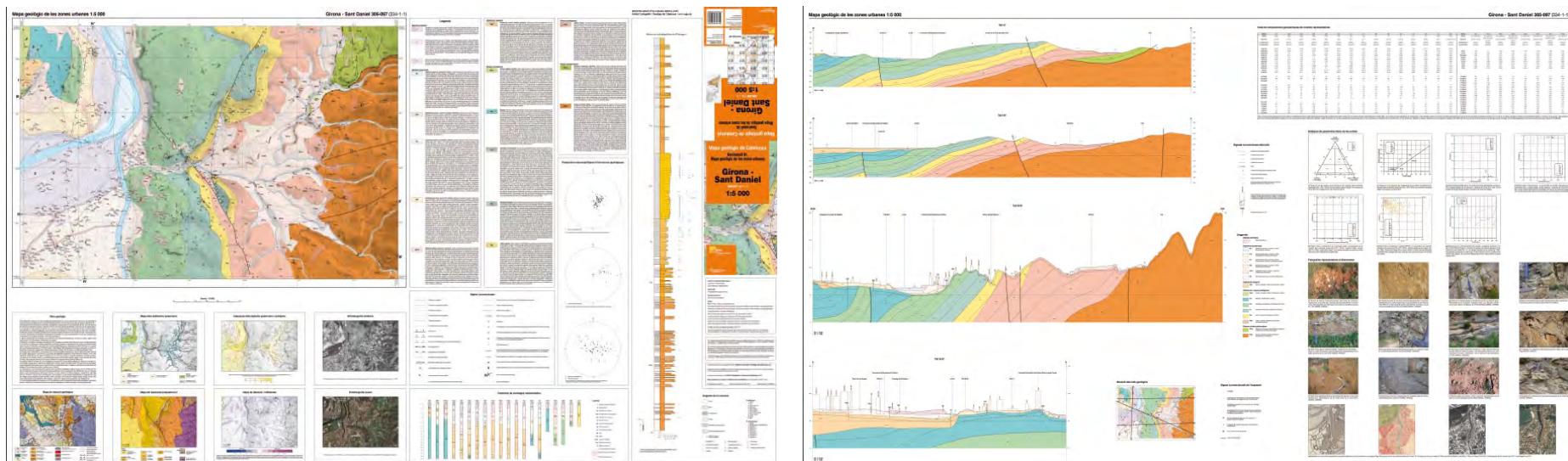
INTEGRACIÓ:

FORMAT I CONTINGUT DELS FULLS MGZUC5M

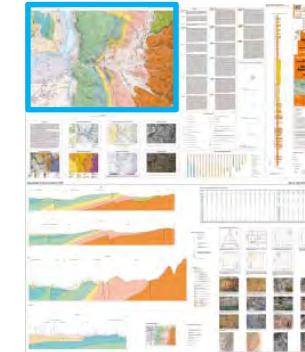
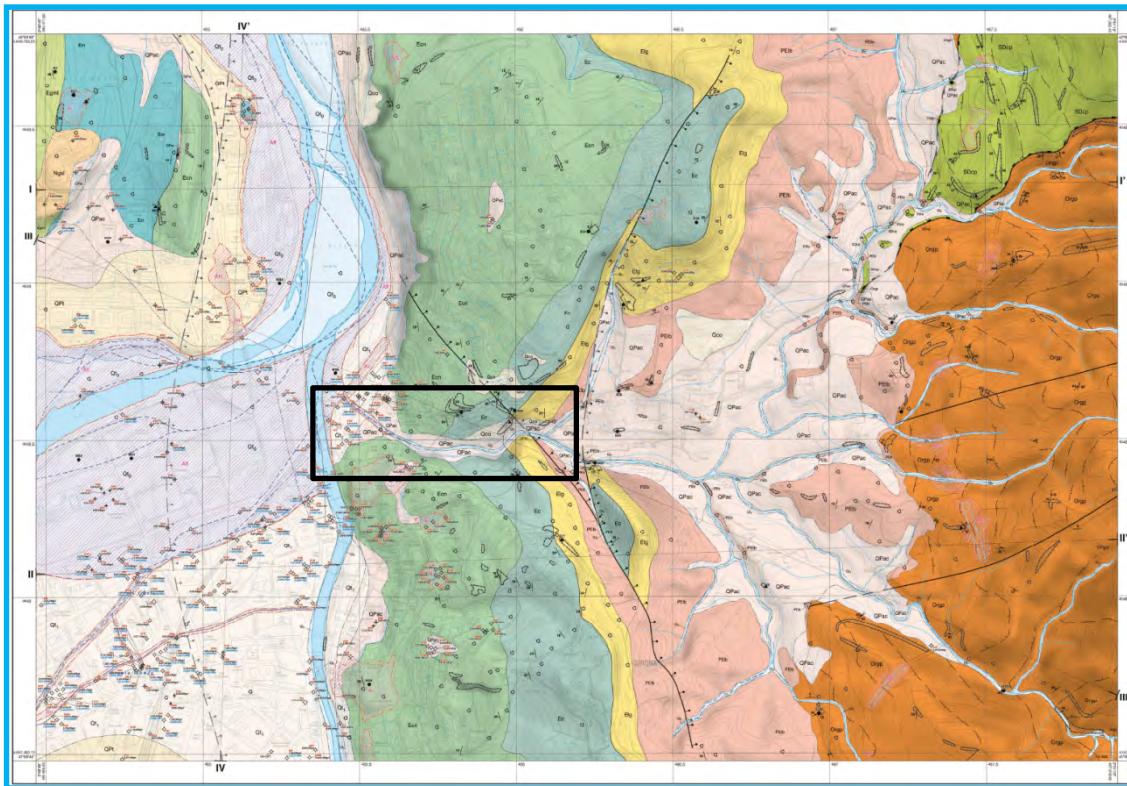
Exemple full 305-097 (Girona-Sant Daniel)

Cada full del MGZUC5M inclou un mapa principal a escala 1:5000 acompanyat de diversos components complementaris repartits en dues cares (anvers i revers).

El mapa geològic principal 1:5 000

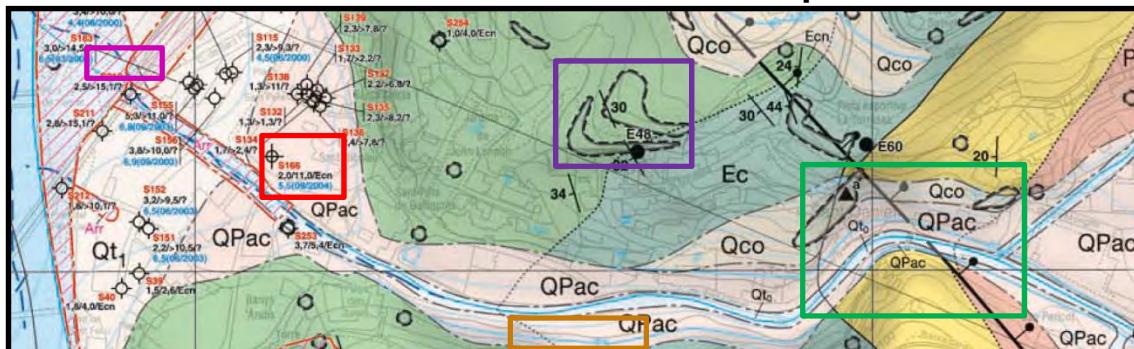

El mapa geològic principal és el producte de la superposició de diferents capes d'informació:

- Afloraments
  - Sondatges
  - Antròpic
  - Quaternari
  - Basament

Aquestes capes estan disponibles en format shp
www.icqc.cat

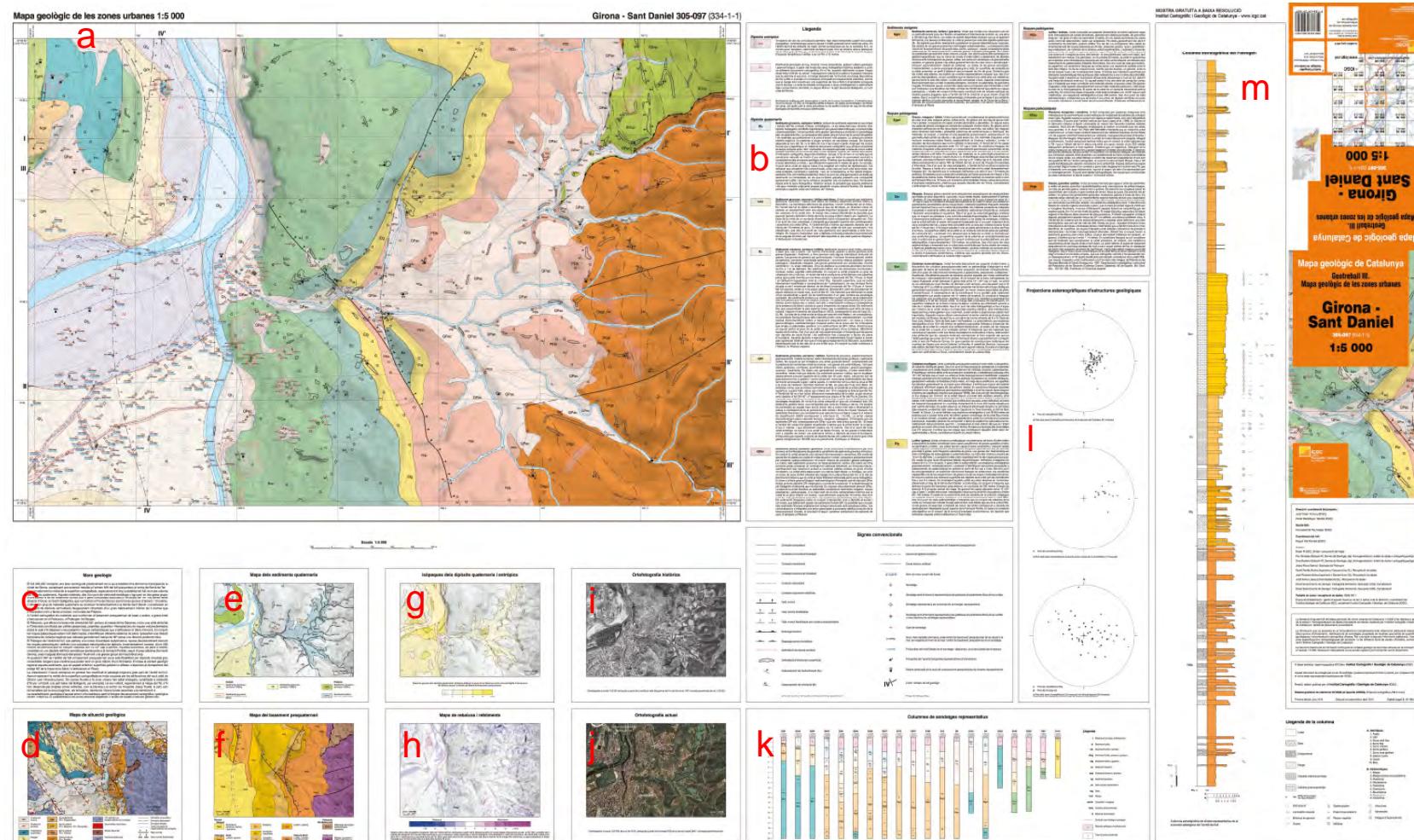
Detalls remarcables del mapa

- Dipòsits antròpics principals
  - Zones aflorants
  - Dades de sondatges
  - Línies de contorn del sostre del basament prequaternari
  - Traces dels contactes prequaternaris fossilitzats

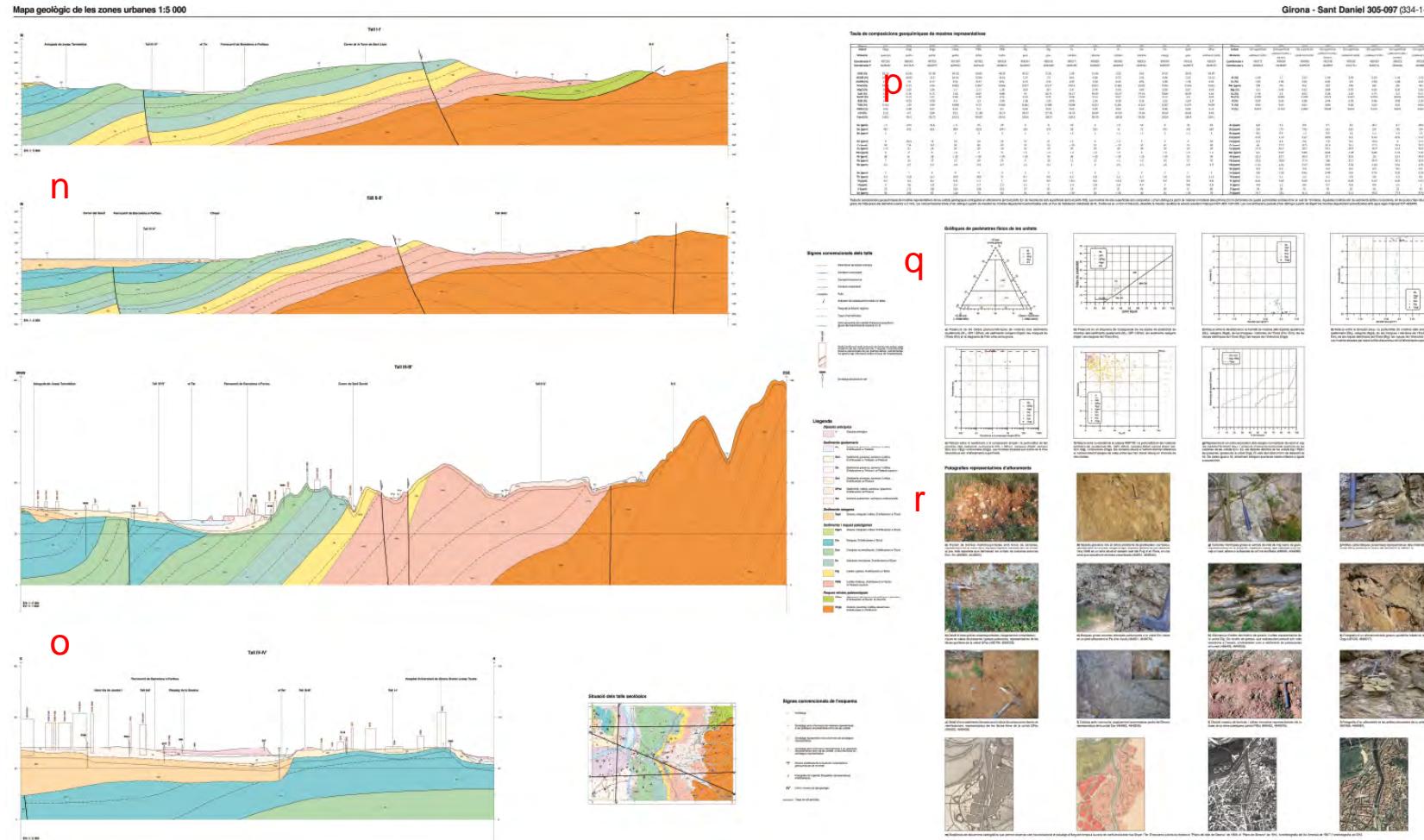
Components de l'anvers del full MGZUC5M 305-097

(a) mapa geològic principal 1: 5000; (b) llegenda; (c) descripció del marc geològic; (d) mapa geològic regional; (e) mapa dels dipòsits quaternaris; (f) mapa del basament; (g) mapa de gruixos dels dipòsits quaternaris i antròpics; (h) variació altimètrica del terreny; (i) ortofoto històrica; (j) ortofoto vigent; (k) testificacions de sondatges representatius; (l) projeccions estereogràfiques; (m) columna estratigràfica

Components del revers del full MGZUC5M 305-097

(n) talls geològics generals; (o) talls geològics de detall; (p) composicions geoquímiques representatives de les unitats geològiques i dels sòls superficials; (q) gràfiques de paràmetres físics i geotècnics representatius de les unitats geològiques; (r) galeria d'imatges d'afloraments, mostres i paisatges històrics.

Síntesi del treball de geologia urbana realitzat a l'àrea metropolitana de Girona:

a) Cartografia i caracterització geològica de 1849 afloraments geològics, que inclou:

1849 fitxes descriptives d'afloraments;

2630 fotografies;

1184 mesures d'estructures;

301 esquemes d'afloraments;

679 mesures amb el martell d'Schmidt.

b) 1200 fitxes de sondatges, que inclouen:

18658 metres de testificacions de sondatges homogeneïtzades;

5013 assajos SPT;

3038 assajos geotècnics (498 densitats, 321 límits d'Atterberg, 336 granulometries, 329 resistències a la compressió simple).

c) 218 assajos de mostres representatives, que inclou:

15 descripcions petrogràfiques de làmines primes;

32 assajos de mostres de roques (densitat, càrrega puntual);

36 composicions geoquímiques totals de roques i sediments representatives de les unitats geològiques;

49 composicions geoquímiques parcials de sòls superficials de la zona urbana;

d) Cartografia geològica de detall de:

Els dipòsits antròpics;

Els dipòsits quaternaris i elements relacionats amb processos geològics històrics;

El basament prequaternari.

e) Reconstrucció 3d de:

La base dels materials quaternaris;

La base dels materials neògens;

La base dels materials paleògens;

Els principals horitzons de la sèrie paleògena;

La distribució de l'orientació de la foliació regional de les roques pre-silurianes.

f) 6 fulls del MGZUC5M que representen la síntesi de tota la informació compilada

(disponible en format pdf format a http://www.igc.cat/web/ca/igc_cataleg.html)

Continguts i formats dels fulls MGZUC5M ajustats a les característiques de la zones i les dades disponibles. Comparativa:

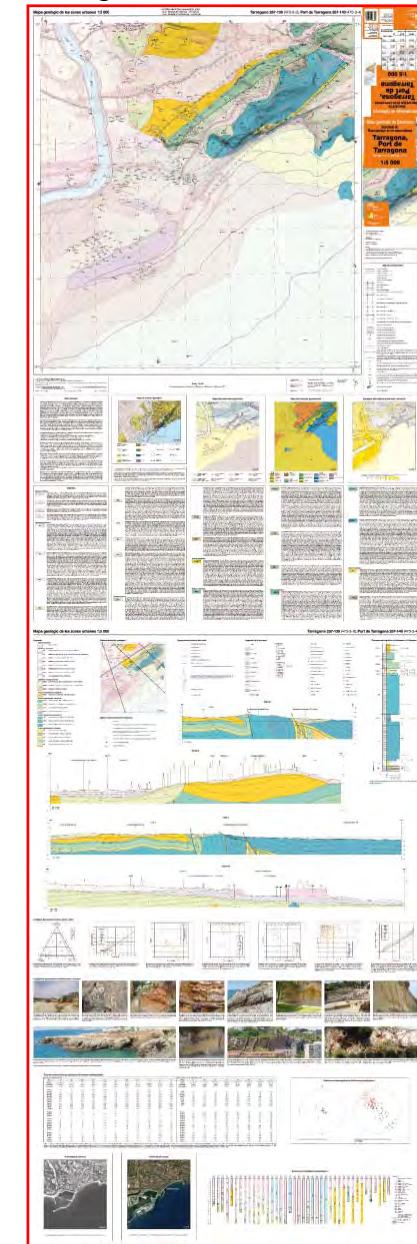
Papiol

Bellvitge

Tarragona

Publicació i distribució dels resultats MGZUC5M

El Mapa es publica en paper i en digital en format PDF.

La cartografia 1:5.000 del mapa també es pot descarregar en format vector ESRI Shapefile.

The screenshot shows the 'GT III. Mapa geològic de les zones urbanes 1:5.000' section of the website. It features a large map of urban areas with various geological symbols and labels. Below the map is a table with the following data:

Escala	Títol	Edició	Aony	Descàrrega GeoPDF	Descàrrega SHP
1:5.000	Almeda 287-128 (420-7-8)	1	2013	10,7 MB	0,1 MB
1:5.000	Barcelona-Horta 289-124 (421-1-4)	1	2009	11,7 MB	0,4 MB
1:5.000	Barcelona-Valldaura 288-125 (420-8-5)	1	2010	11 MB	0,7 MB
1:5.000	Barcelona-Vila de Gràcia 289-125 (420-1-5)	1	2011	10 MB	0,4 MB
1:5.000	Belvitge 288-128 (420-8-8)	1	2013	11 MB, v2	0,1 MB
1:5.000	la Floresta 266-138 (473-2-2)	1	2013	10,2 MB	0,4 MB
1:5.000	Girona - Palau 305-098 (334-1-2)	1	2014	11,6 MB	0,3 MB
1:5.000	Girona - Sant Daniel 305-097 (334-1-1)	1	2014	12,7 MB	0,5 MB
1:5.000	Pallejà 285-124 (420-5-4)	1	2012	10,8 MB	0,6 MB
1:5.000	el Papiol 285-123 (420-5-3)	1	2012	10,8 MB	0,6 MB
1:5.000	Quart 305-099 (334-1-3)	1	2015	9 MB	0,3 MB
1:5.000	Rubi 286-121 (420-6-1)	1	2016	10 MB	0,5 MB
1:5.000	Salt 304-098 (333-8-2)	1	2015	8 MB	0,1 MB
1:5.000	Sant Adrià de Besòs - la Verneda i la Pau 290-124 (421-2-4)	1	2011	11,5 MB	0,2 MB

Catàleg de descàrrega de mapes publicats GT III.

<http://www.icgc.cat/Administracio-i-empresa/Descarregues/Cartografia-geologica-i-geomatica/Cartografia-geologica>

The screenshot shows the 'Geoíndex - Geotrellis' section. It features a map of the area around Sant Cugat del Vallès and Terrassa. A callout box highlights a specific location with the following details:

ID SM Relatiu: 421-2-2
Nom: Sant Jeroni de la Murtra
GeoPDF: [descarregar](#)
SHP (descarregar en ZIP): [descarregar](#)

Visor Geoíndex - Geotrellis : estat del projecte i descàrrega GeoPDF i cartografia en format vector ESRI Shapefile.

<http://www.icgc.cat/Administracio-i-empresa/Eines/Visualitzadors-Geoindex/Geoindex-Geotrellis>

ESTAT DEL MGZUC5M

Inici del projecte: Abril 2007

Presentació oficial del projecte: Febrer 2010

Fulls publicats (maig 2017): 20 Barcelona

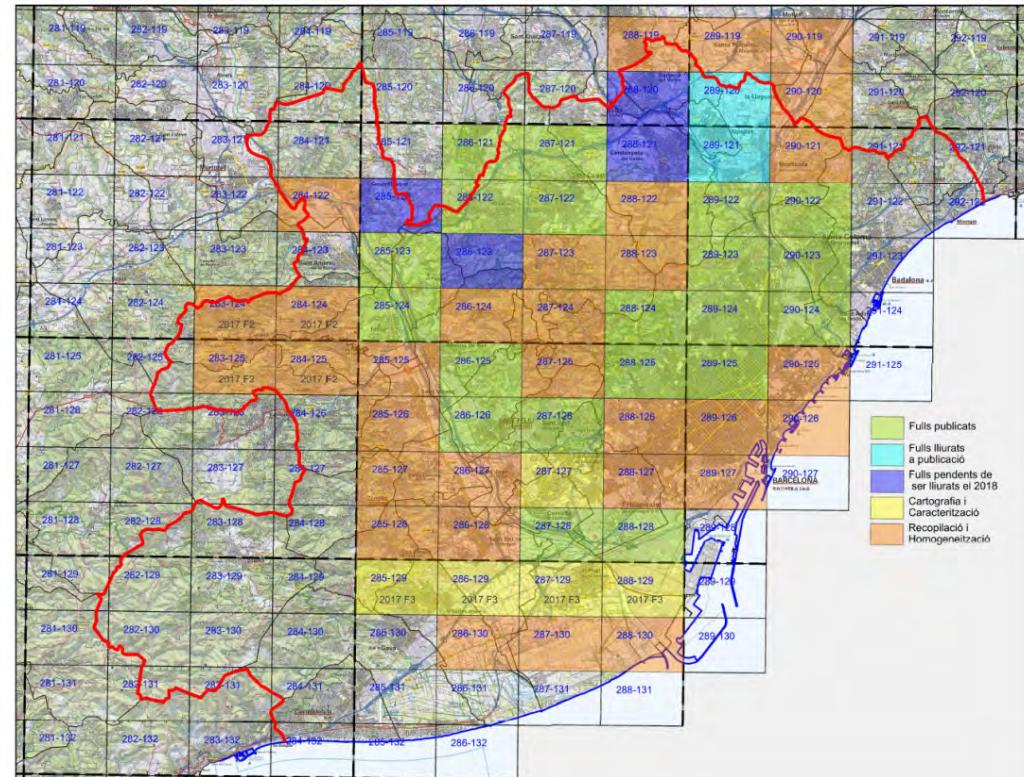
3 Tarragona

6 Girona

Fulls planificats per publicar (2017): 5

Altres fulls amb els treballs avançats: 7

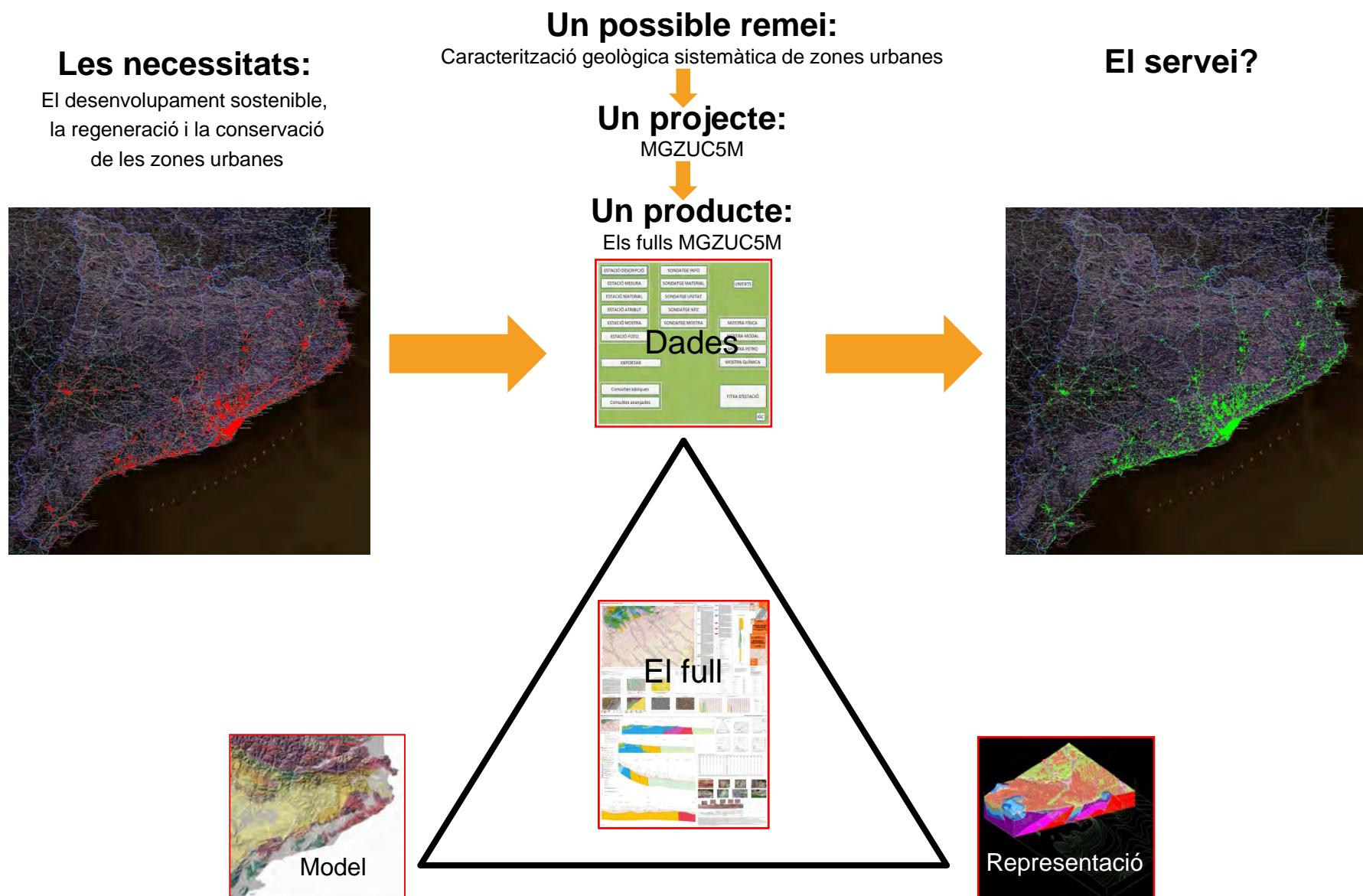
Altres fulls començats: 29

Mapa d'estat MGZUC5M a la conurbació de Barcelona
(maig 2017)

3) Reflexions: Caracterització geològica sistemàtica de zones urbanes

a) Impulsar l'ús d'informació geològica en la presa de decisions en la planificació, el desenvolupament i la gestió de les zones urbanes de Catalunya.

Los técnicos desconocen aún el subsuelo de Glòries

El Ayuntamiento admite que no dispone de datos del terreno aunque ya se redacta el proyecto ejecutivo del túnel bajo la plaza | La comisión de Hábitat Urbano aprobó ayer destinar 25,9 millones de euros para derribar el anillo

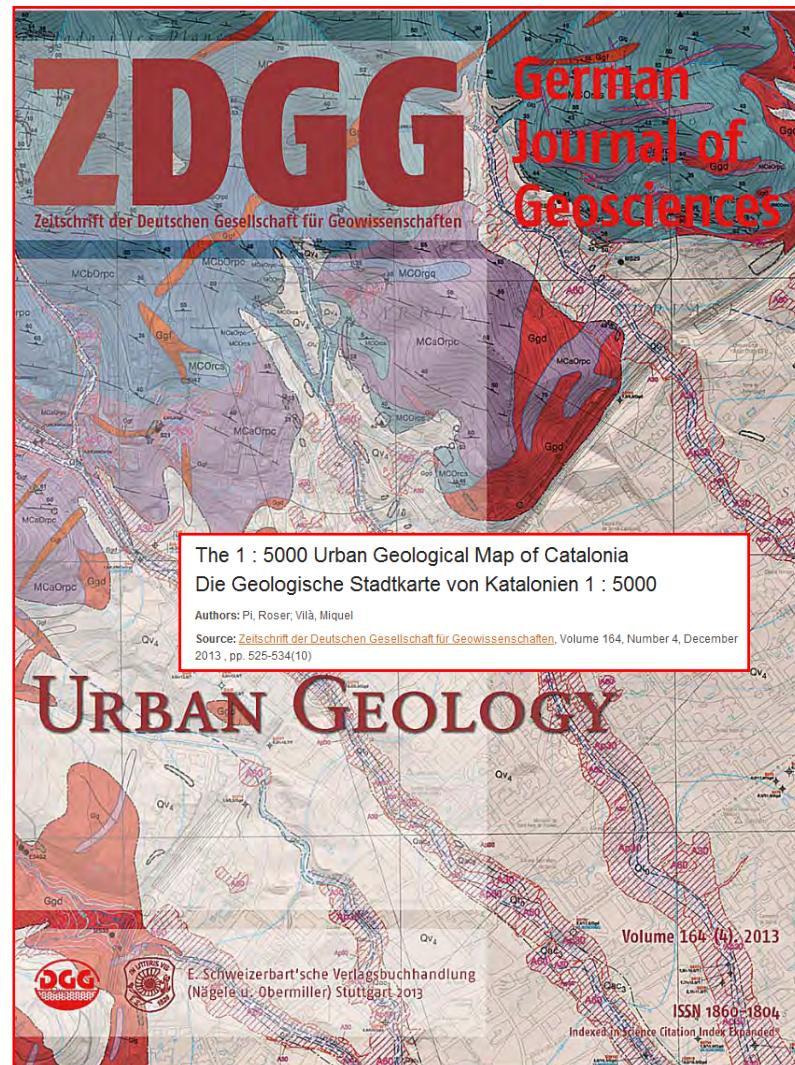
Vida | 24/05/2013 - 00:00h

SILVIA ANGULO
Barcelona

MÁS INFORMACIÓN

- Barcelona aprueba demoler el anillo viario de Glòries por 26 millones

TEMAS RELACIONADOS

b) Promoure el desenvolupament de capes d'informació cartogràfica 'no geològica' necessàries per una correcta caracterització del subsòl.

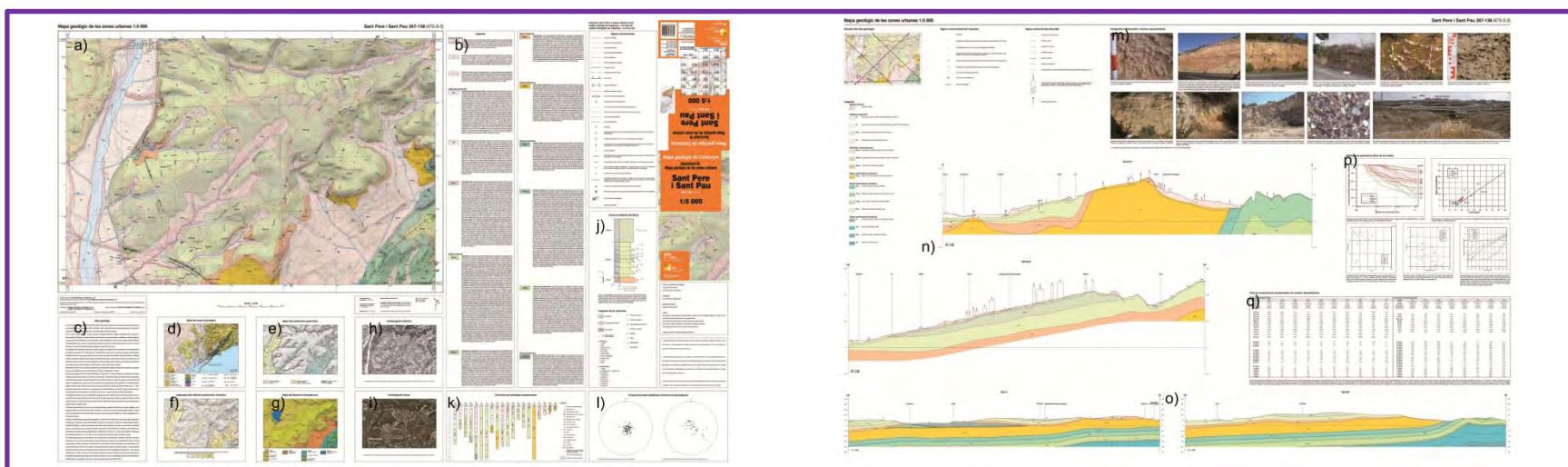
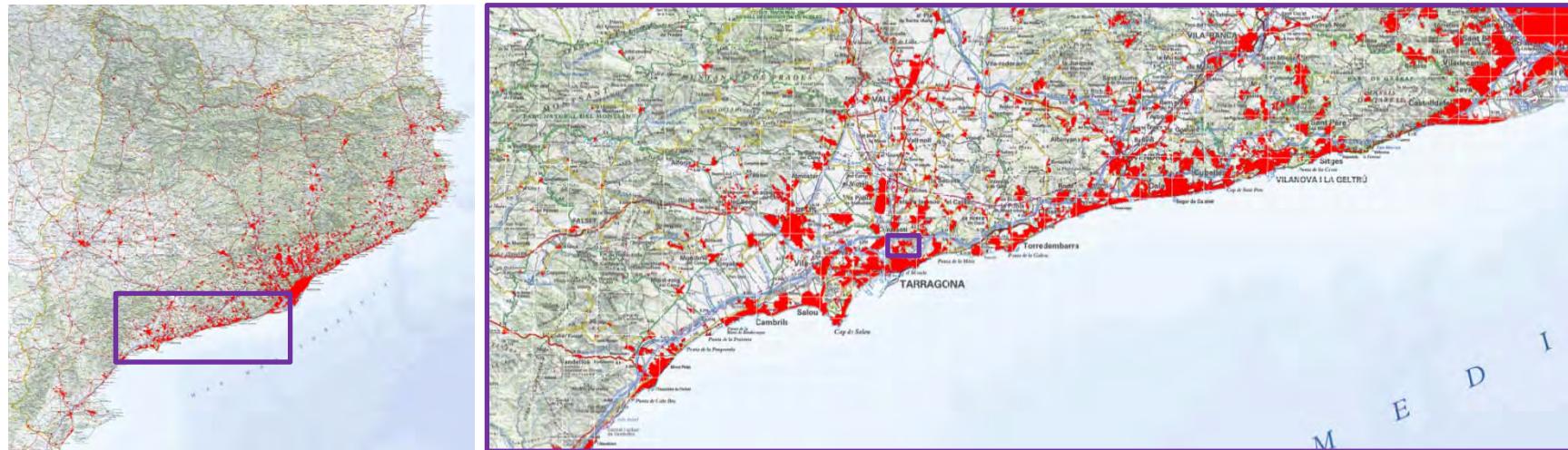
Per exemple sobre la compacitat urbana, el segellat urbà o les construccions subterrànies...

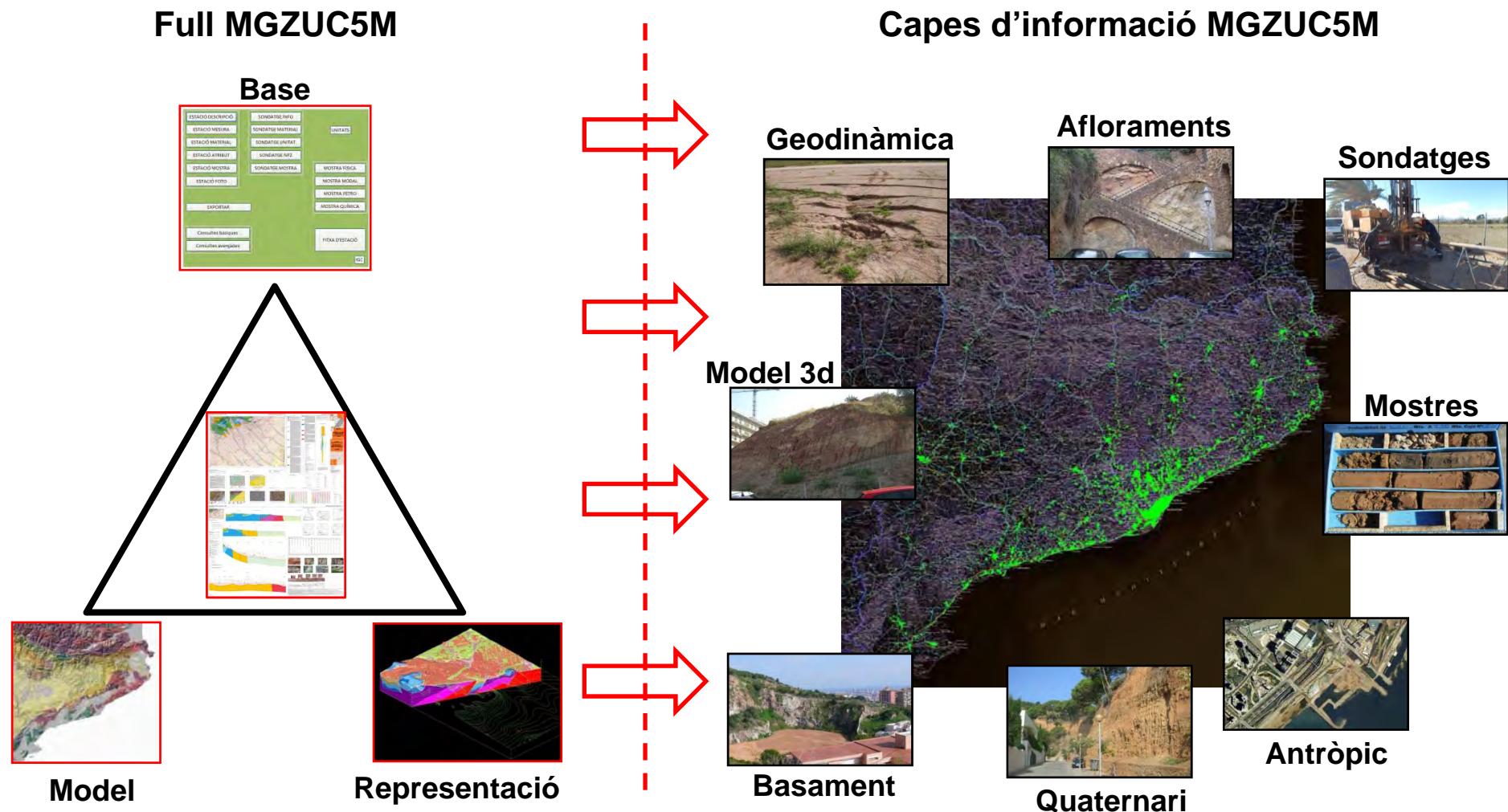
Cartografia de les xarxes (pe de tren, metro, aigua, clavegueram, gas, electricitat), i els espais (pe estacions, pàrquings, refugis) sota rasant de Barcelona elaborada per Rosina Vinyes (Barcelona Oculta: la rellevància del subsòl en una gran ciutat contemporània, Tesi UPC 2015)

c) Ampliar l'àmbit d'interès al conjunt de zones urbanes i altres zones fortement antropitzades de Catalunya, i concentrar el servei en aquelles zones que es defineixin com a prioritàries, tenint en compte les necessitats del territori i els recursos disponibles.

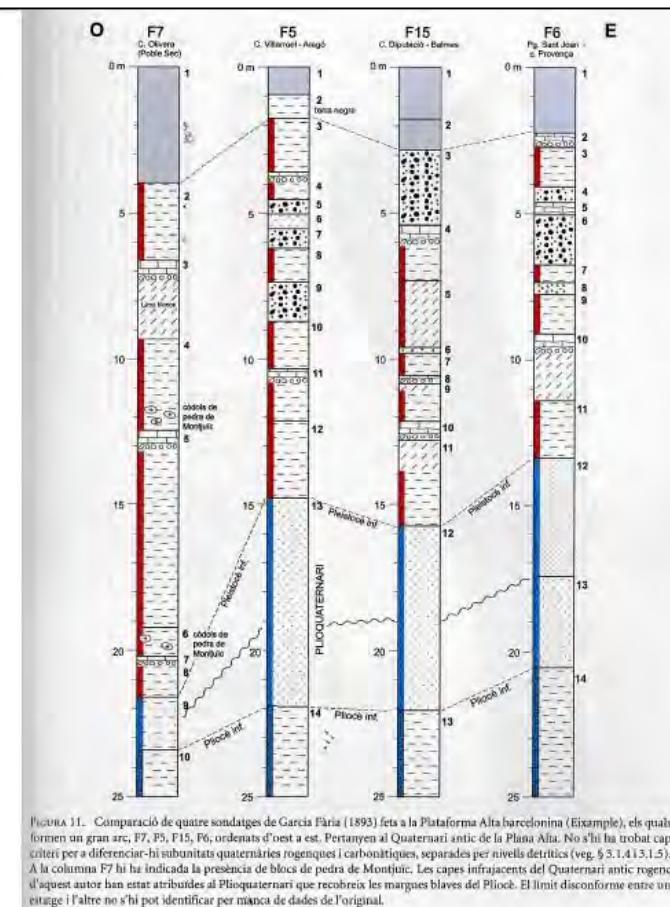
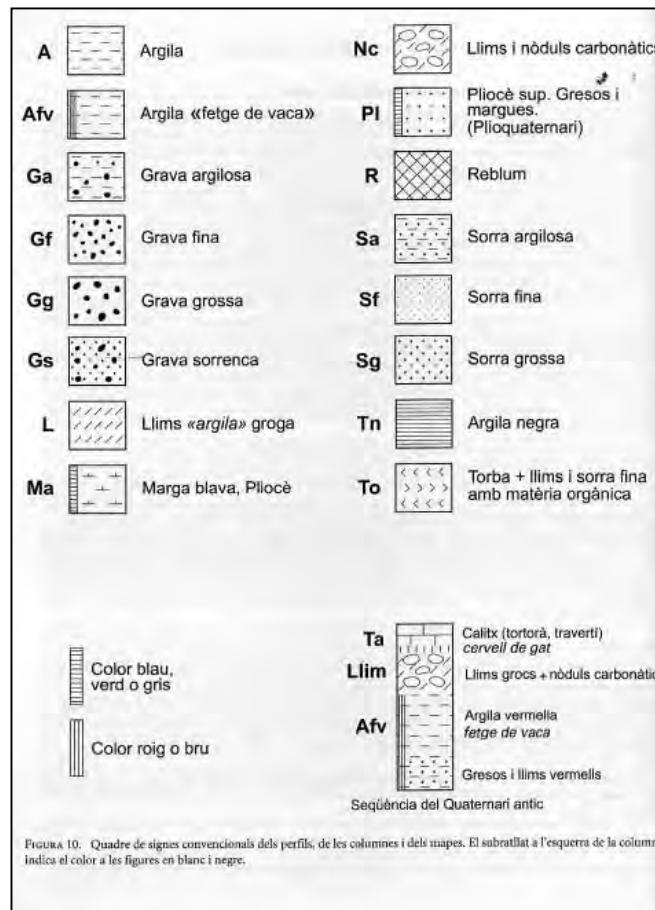

d) Independentment de la publicació de fulls MGZUC5M elaborar capes d'informació geològica de base de les zones urbanes del conjunt del territori

e) Publicar guies tècniques orientades a facilitar el desenvolupament del projecte MGZUC5M i, en general, dels treballs relacionats amb la geologia urbana i la geotècnia a Catalunya.

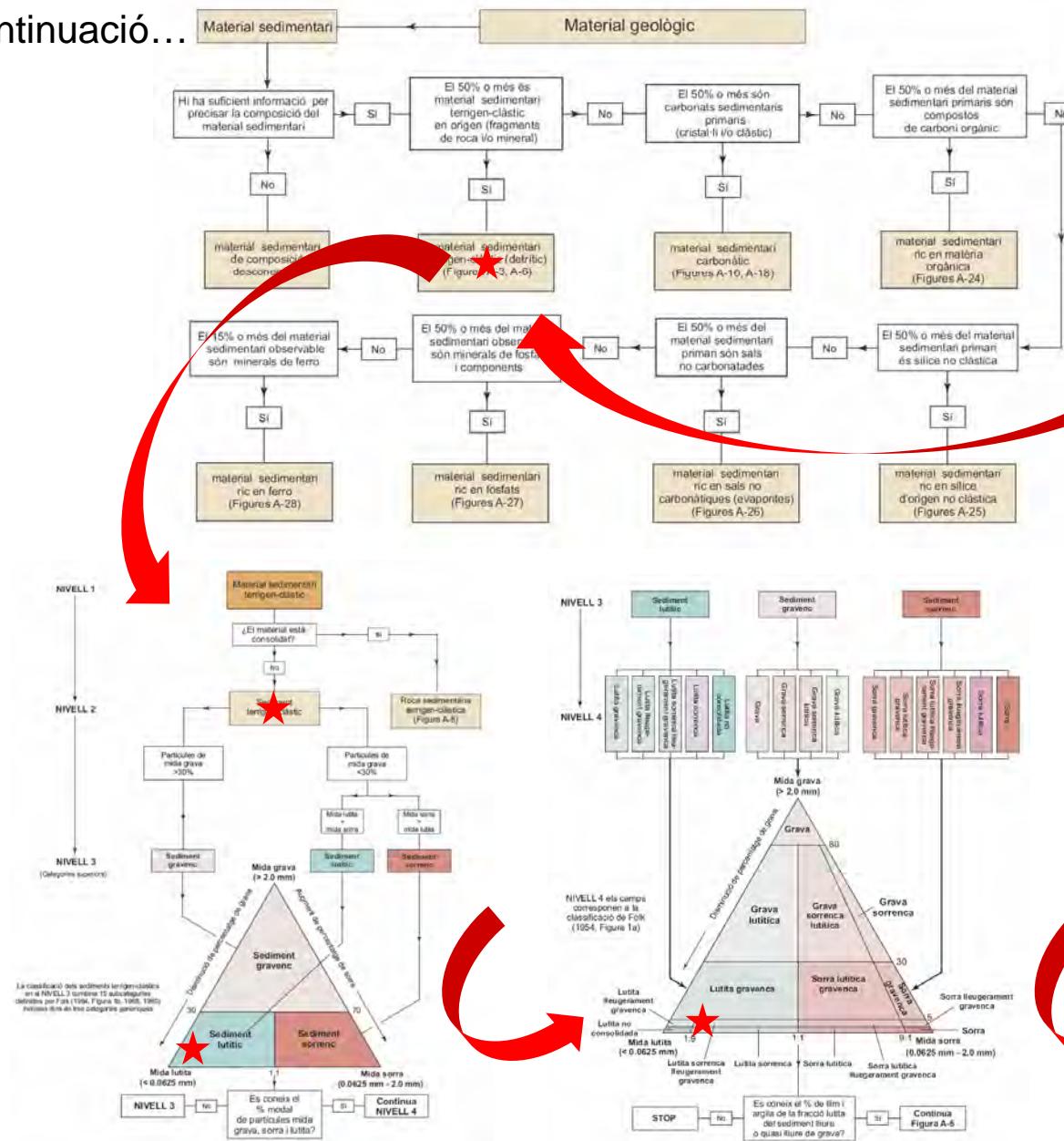
Per exemple: En matèria de descripció i la caracterització de materials geològics al camp

Sondatges de Garcia Faria (1893) interpretats per Riba & Colombo (2009)

e) continuació...

Detail del model de caracterització de materials geològics desenvolupat (derivat de l'USGS)

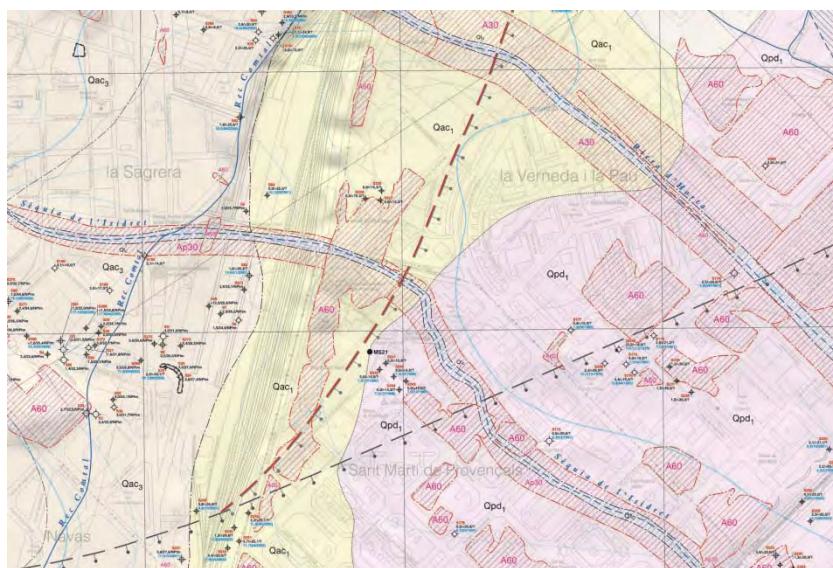

Llims margosos una mica plàstics, amb passades de sorretes?

f) Actualitzar les dades i revisar les interpretacions que integra el projecte MGZUC5M.

Per exemple: El cas dels afloraments efímers...

g) Desenvolupar nous productes i serveis que s'ajustin a les necessitats d'usuaris específics en matèria de planificació urbanística, riscos, geotècnia, recursos, medi ambient i patrimoni.

Per exemple capes d'informació geotècnica sobre:

Condicions del terreny en excavacions

Condicions del terreny en el disseny de talussos

Condicions del terreny per esplanacions

Condicions del terreny en fonamentacions

Síntesi de les reflexions sobre el projecte MGZUC5M i la caracterització geològica sistemàtica de zones urbanes

- a) Impulsar l'ús d'informació geològica en la presa de decisions en la planificació, el desenvolupament i la gestió de les zones urbanes de Catalunya.
- b) Promoure el desenvolupament d'informació cartogràfica 'no geològica' necessària per una correcta caracterització del subsòl (pe mapes de compacitat urbana, segellat, o cartografia sota rasant)
- c) Ampliar l'àmbit d'interès al conjunt de zones urbanes i altres zones fortament antropitzades de Catalunya, i concentrar el servei en aquelles zones que es defineixin com a prioritàries, tenint en compte les necessitats del territori i els recursos disponibles.
- d) Independentment de la publicació de fulls MGZUC5M elaborar capes d'informació geològica de base de les zones urbanes del conjunt del territori.
- e) Publicar guies tècniques orientades a facilitar el desenvolupament del projecte MGZUC5M i, en general, dels treballs relacionats amb la geologia urbana i la geotècnia a Catalunya.
- f) Actualitzar les dades i revisar les interpretacions que integra el projecte MGZUC5M.
- g) Desenvolupar nous productes i serveis que s'ajustin a les necessitats d'usuaris i àmbits específics en matèria de riscos, geotècnia, recursos, medi ambient i patrimoni.

09:00 - 09:30	Lliurament d'acreditacions als assistents
09:30 - 09:40	Obertura de la jornada i presentació <i>Joan Palau, subdirector general de Geologia i Geotècnia, ICGC</i>
Primera Sessió: Productes de l'ICGC referents a la geotècnia	
09:40 - 10:05	Fons documental de sondatges de Catalunya. Presentació del visor i recurs web <i>Jordi Ripoll, Àrea de Geotècnia i Prevenció de Riscos Geològics, ICGC</i>
10:05 - 10:30	La geofísica aplicada: una eina de suport al coneixement geològic i geotècnic de zones urbanes <i>Sara Figueras, cap de l'Àrea de Geofísica i Sismologia, ICGC</i>
10:30 - 10:55	Mapa geològic de zones urbanes: caracterització geològica sistemàtica de zones urbanes <i>Miquel Vilà, Àrea de Geologia i Recursos, ICGC</i>
10:55 - 11:05	Qüestions <i>Pere Buxó, cap de l'Àrea de Geotècnia i Prevenció de Riscos Geològics, ICGC</i>
11:05 - 11:30	Pausa
Segona Sessió: Xerrades convidades / casos particulars	
11:30 - 12:10	Geologia predictiva i afloraments efímers <i>Albert Ventayol, Bosch & Ventayol Geoserveis SL</i>
12:10 - 12:35	Perllongament de la línia Llobregat - Anoia dels FGC a Barcelona. Tram: Plaça d'Espanya - Gràcia. Aspectes geotècnics del traçat <i>Toni Garcia, Gerència d'Obres i Transports, Infraestructures.cat</i>
12:35 - 13:00	El sector de la geotècnia a Catalunya avui <i>Ramon Pérez, president de l'Illustre Col·legi Oficial de Geòlegs - Delegació de Catalunya (COLGECAT)</i>
13:00 - 13:30	Qüestions i cloenda <i>Pere Buxó, cap de l'Àrea de Geotècnia i Prevenció de Riscos Geològics, ICGC</i>

Gràcies!

